

Střípky z historie: Čeští vyhnanci na Volyni 1909

Čeští uprchlíci na Ukrajině.



Střípky z historie

Čeští vyhnanci na Volyni 1909

Unikátní článek z časopisu Světozor ze 7. května 1909, který pojednává i o baptistech v českých vesnicích pobělohorských exulantů na Volyni.



MEZI POTOMKY ČESKÝCH VYHNANCŮ NA VOLYNI.

Byly již čtyři hodiny odpoledne, když jsem vyšel ze stavení statkáře p. Kovandy ve Verchovsku, který mě na kus cesty doprovázel. Ušli jsme několik set kroků a zastavili se. „Podívejte se, dojděte k tamhle tomu sloupu a půjdete přímo,“ řekl mi můj průvodce, podávaje mi ruku na rozloučenou. Rozloučili jsme se. Pan Kovanda šel nazpět do statku a já do české obce Michajlovky přes 8 verst vzdálené...

Podzim nastoupil svoji vládu. Strniště byla již většinou zoraná. Nesklizeny zůstávaly pouze tu a tam lány řepy a brambor. Počasí bylo jasné. Slunce pálilo ještě jako v červenci. Jiná léta již tu dobu fičí ostrý severák, chladný, nevlídný... Na ohromné, polobažinaté louce pásli dva pasáci stádo dobytka. Byla to divná směsice... Přes 200 krav, asi 100 ovcí a do 50 prasat... Prasata byla v blátitých příkopech a byla od bláta celá černá...

Sloup, který mi ukazoval směr cesty, nebyl ani verstu¹ vzdálený a stál na kopečku; byl asi dva sáhy vysoký a natřen bíle. Cihly, z nichž byl stavěn, na mnohých místech se drolily. Z panenky Marie, která kdysi, podle nepatrných pozůstatků, stála na jeho vršku, zbyly neurčité obrysy...

Na spodní jeho části bylo navěšeno množství zástěr různých tvarů a barev. Po celém Malorusku je totiž zvykem věšeti na sloupy a kříže stojící u silnic, cest a na hřbitovech, zástěry děvčat, které zemřely neprovdány. Zástěry tyto zůstávají na křížích, dokud nesetlí... Na celé další cestě potkal jsem pouze dva Malorusy, vezoucí dříví. Slunce chýlilo se již k západu, když jsem docházel k jakémusi stavení. Stálo na návrší a před ním nedaleko byla podivná studna. Kolem ní bylo lešení, z něhož spouštěly se do dvacetisáhové hlubiny dva těžké, železem okované okovy, uvázané na tlustých řetězech, které se při vážení vody navinovaly na veliký rumpál, podobný kleci, jež stácel kuň. Při vážení vody šel vždy plný okov nahoru a prázdný dolů. Voda z nich vypouštěla se spodními zazátkovanými otvory a vtékala po žlábcích do velikých sudů. Statek, jímž vedla cesta, byl rozsáhlý. Na pravé straně bylo obytné stavení, na levé stodoly a druhé hospodářské stavení, v největším nepořádku. U mnohých scházela vrata, nebo byla rozlámaná, ve střechách doškových a šindelových byly četné díry. Pod jednou kůlnou několik elegantních kočárů a

¹ Versta je stará ruská délková míra, je definována jako 500 sažení (sáhů), nebo 1500 aršinů (loktů), tj. 1066,781 metru.

staromodních saní. Dvě dámy, stojící v malé zahrádce před stavením, tiše si něco po polsku vykládaly. Za statkem prostíraly se pole posekaného jetelového semínka, jimiž procházel se starší, švihácky oděný pán s honcím psem.

„Kudy vede cesta do Michajlovky?“ ptám se ho rusky, když se ke mně přiblížil asi na dvacet kroků.

„Přímo,“ řekl pán polsky, ukazuje rukou v stranu, kudy mám jít. „Půjdete ještě asi čtvrt versty, sejdete s kopce a uvidíte Michajlovku.“

Pomálu se již stmívalo, když jsem vstoupil do vsi. Vesničané větším dílem již dleli ve svých chatách. Pouze jeden z nich dokopával řepu a házel ji na hromadu.

Pozdravil jsem. Bosý rolník poděkoval a přestal kopati.

„Kde zde zůstává starosta?“ ptám se dále.

„Ještě dost daleko. A co mu chcete?“

Řekl jsem mu, za jakým účelem jsem přišel. „A kromě toho jsem zde úplně neznámý, noc je na krku, hledám též nocleh.“

„Jestli se spokojíte, příteli, s tím, co Pán Bůh dal, i u nás se najde nocleh.“

„Člověk cestovní nesmí si vybírat. Budu spokojen s tím, co je.“

„Hned tedy půjdeme.“ Rolník naházel na vykopanou řepu ještě několik lopat hlíny. „Pojďme,“ řekl. Stavení, do něhož jsme zašli, bylo malé, doškovou střechou kryté.

Vstoupili jsme nízkými dveřmi do předsíně, z níž vedly schůdky na půdu a dvířka do kuchyně. V úzké kuchyni, jíž jsme prošli, stál zrovna naproti dveřím tkáčský stánek. Světnice byla prostorná s několika okny - malá taneční síň. U jednoho okna stál stůl a dvě židle, při pravé straně jediná postel a u levé almara. Uprostřed světnice v podlaze byla přikrytá jáma na brambory. To byl veškerý nábytek.

„Jste příliš združený², rozeberte se³,“ pobízel mne hospodář, podával mi stolicí.

Nad stolem zatím zablikala malá petrolejová lampička, kterou rozsvítila mladá, asi dvacetiletá hospodyně; jak jsem při matném světle uviděl, dosti příjemného zevnějšku. V kuchyni zapraskal oheň.

„Čaj bude hned,“ řekla hospodyňka, přinášejíc bochník černého chleba, sůl a kousek másla; „jezte zatím, však jistě máte hlad.“ S chutí jsem kousek snědl.

Mezitím byl hotov i čaj a do světnice přišel otec hospodářův, muž asi padesátiletý. Syn podal mu židlici, na níž seděl. Sám postavil se ke stolu a podepřel si bradu rukou. Rozhovořili jsme se jako staří známí, upřímně, důvěrně. Oba moji besedníci mluvili hodně zkaženou češtinou. Místo ‚ano‘, nebo obvyklejšího u ruských Čechů slůvka ‚jo‘, říkali jů a protahovali koncovku. Řeč jejich prozrazovala jich původ. Téměř všichni zdejší osadníci přistěhovali se sem z rus-

² unavený

³ svlékněte se

kého Polska⁴ a tam přišli z Pruska, v němž našli po bitvě na Bílé Hoře druhý domov. Česká řeč jejich je dlouholetým pobytem mezi polským živlem tak promísena polskými výrazy a duchem, že rozený Čech, který neumí polsky, mnohým větám jen ztěžka porozumí nebo vůbec neporozumí. Místo sukně říkají kytle, slepicím slepky, chléb chlíb, o sedmé hodině o sídmej, místo říct - žíct atd. atd.

Přiblížila se desátá hodina; hospodář přinesl dvě otepě žitné slámy a rozestřel je u kamen. Na ně hodil velký ovčí kožich a podušku pod hlavu.

Hospodyně zatím odestlala postel. Otec hospodáře dal dobrou noc. Šli jsme spát. Já ke kamnům na slámu a hospodář s hospodyní do postele. Chtěli, abych si já do ní lehl, a oni že budou ležeti na slámě. Nesvolil jsem. „V kolik vstáváte?“ ptám se ulehaje.

„Až bude půl do pátý (půlpátý).“ Celou noc spal jsem špatně, pes na dvoře každou chvíli se rozštěkal a kromě toho bylo v noci dosti chladno.

Ráno v pět hodin byl jsem již na nohou. Čaj byl za malou chvíli. Hospodyně vařila v kuchyni ještě brambory a mléko. Když je dovařila, poprosil jsem o několik. Přinesla jich mísu omaštěných slaninou. K tomu ještě talíř svařeného mléka, v němž bylo zavařeno trochu mouky. Brambory byly velmi dobré. Chutnaly mi lépe než pečeně.

Po snídani šel hospodář snášeti s pudy žito, které žena jeho měla odvézt na trh do Rovna.

Abych nepřekážel, rozloučil jsem se a šel jsem si prohlédnouti ves. Obec Michajlovka leží z větší části v pěkném údolíčku, obklopeném kolem do kola mírnými kopci, na nichž stojí i mnoho stavení a osamělé stromy, poněkud plané hrušky. Listí stromů zčervenalo a sežloutlo, držíc se na větvíčkách poslední silou, nebo již pokrývajíc hustou vrstvou půdu. Podzim zahýřil ve vlnách léta. Ještě několik dní a poslední list se stromu upadne a podzim nastoupí svoji neobmezenou vládu s deštěmi a plískanicemi, které promění cesty v kaluže a návse v močály, přes něž přejíti můžete pouze s vysokými holinkami.

Všech hospodářů je v Michajlovce 40, obyvatelů 250 (127 mužských a 123 ženských). Mezi tímto počtem je též mnoho tkalců, kteří nemají ani kouska pole. Tito mají jedině tkáčský stánek a bydlí v komůrce; od toho jim také říkají „komorníci“. Zdejší tkadlec vydělává při 14 - 16 hodinové práci 4 - 6 rublů týdně. Výdělek počítá se od kusu, za 200 aršinů dostávají 7 rublů a 30 kopějek. Když jsem byl v Michajlovce, tkalci právě stávkovali a žádali přídavek ruble 1,20 na kus (200 aršinů). Žádný tkadlec nepracoval. Všechny člunky byly sebrány u starosty Mjuncinského. Všichni čekali s netrpělivostí, jak stávka skončí.

⁴ ,: českých osad Zelova, z Klišťova a Faustínova (asi 12 verst vzdálené od Zelova)

Průmysl tkalcovský v Michajlovce je v rukou židovských. Žid z Rovna drží si zde svého „buchhalter“, kterému posílá bavlnu, již on škrobí a rozdává „trajbovat“ (soukat); hotové zboží dováží dvakrát týdně do Rovna, kde ho Židé prodávají za 23-25 kopějek aršin, vydělávající při tom 30-50%.

Všech tkalců v Michajlovce je asi přes 100, mezi nimiž je i polovice hospodářů, kteří předou ponejvíce v zimě a v létě, když mají čas.

Poslední dobou rovenští židé tkalcovský průmysl rozšiřují tak, že i v nedaleké Kleváni, železniční stanici, je několik tkáčských rodin.

Hospodáři zdejší nemají vlastních pozemků. Všichni jsou v nájmu. Celkem pronajímají 300 morgů od knížete Radziwilla. Za morg platí nyní 2,5 ruble, očekávají však, že jakmile dojde jim smlouva, přirazí nejméně 20 procent. První nájemníci přišli sem r. 1875 a platili za morg pouze 2 ruble; byli to Pavel Koutecký, Tvrďý, Bureš a Andrš. Od té doby každým rokem přibývá jeden nebo dva hospodáři. Jména některých svědčí, že nositelé jich nepocházejí z čisté české krve (Mjunčinský, Michajlovský, Veselovský), ale že jsou to počestní Poláci, druhá jména opět, s kterými se zde shledáváme, nenalézáme (neb jen zřídka v druhých Česko-ruských) pravoslavných ani katolických vesnicích. Jsou to: Petrák, Dřevo, Fencka, Matoušek, Kokotek, Koutecký, (tři rodiny) Kůžel a j.

V náboženském ohledu třídí se michajlovští potomci českých exu-

lantů ve dva tábory: baptistický (23 rodin) a reformovaných evangelíků (39). Kromě nich jsou zde ještě dvě rodiny svobodných evangelíků. Katolíky jsou zde pouze dva Poláci a pravoslavného vyznání není ani jediný Čech.

Baptisté i reformovaní evangelíci mají své zvláštní modlitebny, v nichž konají v neděli dopoledne služby Boží podle svých obřadů, a odpoledne vyučují děti českému jazyku, předčítají z bible a p. Do baptistické nedělní školy chodí přes 70 českých dětí různého stáří.

Vlastní každodenní školy ještě nemají a děti jejich, počtem 45, musí chodit do církevní školy, kde je učí ruská učitelka a kde se stěží naučí násobilku a rusky čísti a psát.

Novou svoji školu chtějí michajlovští Češi co nejdříve stavěti, nemohou se však shodnouti o místo. Reformovaní nepřejí si totiž, aby škola byla postavena na starém místě, které je blízko jejich modlitebny, kterou postavili baptisti nákladem 200 rublů. Podle všeho však strana baptistů zvítězí a škola bude postavena na tom místě, na němž si ji přejí mít, neboť i sám kníže Radziwill slíbil jim je podporovati.

Náklad na novou školu rozpočten na 3 tisíce rublů. Na pomoc od státu michajlovští Češi nepočítají, pouze na podporu svých souvěrců.

Ve zdejší obci žije též nejstarší Češka mezi ruskými Čechy, Dušicová, které je 103 roky. Stařenka ta chodí sice o holi, ale čte dosud

velmi dobře bez brejlí. Kromě ní žije v Michajlovce ještě několik starců (Jelínek 85, Lux 83, Petrák 80 a j.), což v druhých českých ruských obcích nebývá častým zjevem.

Židovských rodin usadilo se mezi Čechy a mezi sousedícími s nimi Malorusy čtyři. Všichni zabývají se obchodem a překupnictvím, a jsou mezi obyvatelstvem v malé oblibě. Jednomu z nich kupříkladu již po druhé vytloukli v noci okna i s rámy a jedenkrát vtáhli mu vůz na střechu. Přes to vše však Žid z vesnice odejiti nechce.

Některí hospodáři mají zvláštní druh přenosných pecí. Na nosítkách, zrobených ze dřeva, vězí z hlíny splácaná pec s malým komínkem a otvorem u předu. Pec taková vypadá zdaleka jako velká želva. V druhé obci českých vyhnanců na Volyni, v Lupaníně, viděl jsem pece podobné, pouze s tím rozdílem, že nebyly přenosné a byly vykopány v zemi jako sklepy.

Asi verstu vzdálené od Michajlovky jsou dvě české kolonie, Jarovka (založená před 15 lety a pojmenovaná po dřívějším jejím majiteli notáři Jareckém, žijícím dosud v Rovně) a Jadvipol. V první obci je 23 českých rodin, v druhé 9. Rodiny tyto pocházejí rovněž z Ruského Polska, ze jmenovaných českých osob a co do vyznání jsou většinou baptisté a reformovaní evangelíci. Mezi nimi žije mnoho katolických rodin polských, z nich však ani jediná není česká.

Nedaleko velkých českých pravoslavných osad, Hulče, Hrušvice, Hlinska a j. jsou ještě dvě vesnice,

v nichž žijí potomci českých pobělohorských vystěhovalců: Hlupanín a Korostov. Obyvatelé těchto obcí, jež jsou mezi sebou spojeny, pocházejí rovněž ze Zelova.

Obec Hlupanín založili Češi teprve r. 1906. Pozemky 784 desjatin, koupili od Metrofana Golenko, nadlesního v Kyjevě, a zaplatili celkem 150 tisíc rublů kromě bankovního dluhu, který obnáší 54 tisíc.

S koupí měli z počátku dosti svízele a mnoho strachu. Jelikož sami pozemky koupiti neměli právo, musili je koupiti na jméno dvou Malorusů, otce a syna Krbce z Hrušvice a sháněli nové kupce. Teprve po čtyřletém úsilí podařilo se jim dostati t. zv. kupčí právo na sebe, takže dnes jsou v ní všichni zaneseni.

Celkem je v této osadě 35 usedlostí a 170 obyvatelů. Svého starostu dosud neměli.

K pravoslaví hlásí se pouze jediná rodina a ostatní jsou baptisté, čili jak oni se nazývají, vyznání evangelicko-česko baptistického.

Školu si zřídili z hospodářského stavení, které zbylo po dřívějším majiteli. Škola je zároveň jich modlitebnou. Českých dětí chodí do škol šedesát. Učitele platí si měsíčně a tento má při tom ještě své vlastní hospodářství.

Skoro všichni si přejí, aby co nejdříve mohli si zřídit národní školu a vydržovati stálého českého učitele.

Obec Korostev založena je teprve r. 1905. Pozemky koupili Korostovští Češi od vdovy po ruském

plukovníkovi Pjautkovském, celkem 100 desjatin po 230 rublech. K tomu mohli ještě Češi koupiti přes 70 desjatin pozemků, dávali však o něco méně nežli Poláci a majitel prodal je těmto.

Mnozí občané, kteří si zde koupili pozemky, nemají na nich ještě ani stavení a každým rokem je staví. Děti je celkem 7 a chodí do školy do Hlupanína, kamž chodí i osadníci do modlitebny, v níž každou neděli a svátek od 9:30-11:30 hod. ranní jsou služby Boží a odpoledne od 3:30 h učí se děti z katechismu a Nového zákona a od 1:30 h jsou opět služby Boží.

Usedlostí je v Korostově 8 a duší 30.

Všichni zdejší osadníci nepocházejí z české obce Zelova, několik jich přistěhovalo se sem z české osady Borjatína, v níž žije nejvíce evangelíků.

Obě tyto obce Hlupanín a Korostov jsou na ještě dosti nízkém hospodářském vývoji. Sadařství začíná se zde teprve vyvíjeti, stromky jsou teprve malé a v zimě škodí jim velice zajíci.

Chmel, který v druhých českých obcích je základem blahobytu, začíná se teprve pěstovali.

Noviny odebírají se poskrovnu a to buď jen čistě hospodářské, *Mírotický hospodář*, nebo náboženské *Česko-ruské listy*, *Posel pokoje*, *Betanie*, atd.

Všichni obyvatelé jmenovaných vesnic hlásí se k baptistům a evangelíkům a liší se náboženskou přepjatostí od druhých českých osadníků vyznání pravoslavného

a katolického. V neděli ani ve svátek nenajdete ani jediného baptistu, evangelíka na trzích blízkých měst: Rovna, Zdolbunova, Ostrogu; všichni sedí ve svých modlitebnách a nevycházejí ani za svoji ves, kdežto Češi pravoslavní a katoličtí plní tržiště těchto měst a užívají svátečního dne jako naši krajané v Čechách. Kořalku baptisté vůbec nepijí anebo jen velmi málo a jen tehdá, když není vyhnutí. Pivo rovněž tak. Není proto divu, že ve vsích, které obývají, nenajdete hospodu. V příbytcích jejich marně byste hledali svaté obrázky, na stěně u nich sem a tam visí obraz Husa, Žižky, podobizna jiného vynikajícího muže nebo jiný světský obrázek.

Před jídlem, po jídle, ráno při vstávání a večer při lehání vroucně se modlí, což u katolických a pravoslavných Čechů už dávno vymizelo a zachovalo se pouze v nemnohých rodinách.

Posvícení ani pouti, které druzí Češi slaví velmi okázale, tito Češi vůbec neznají.

Kvůli těmto náboženským názorům potomci pobělohorských vyhnanců nemají mnoho oblíbenosti mezi ostatními Čechy a tito se s nimi také málo stýkají.

Tak náboženská otázka, která aspoň Čechy v cizině má pojití v jednu obec a rodinu, dělí je na několik táborů, jež stojí proti sobě v dosti nepřátelské posici.

Albert Polák
Časopis SVĚTOZOR, č. 29
07. 05. 1909

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté – Síť víry](#) nebo facebookovou skupinu [Zpravodaj Baptisté – Síť víry](#)